

TÁRSULATI ÜGYEK.

Választmányi ülés 1895 május 22-ikén.

Elnök: Br. Eötvös Loránt.

Jegyző: Csopey László.

Jelen vannak: Bartoniek Géza, Borbás Vincze, Chyzer Kornél, Entz Géza, Daday Jenő, Fröhlich Izidor, Heller Ágost, Horváth Géza, Klein Gyula, Krenner József, Lengyel Béla, Mágócsy-Dietz Sándor, Pethő Gyula, Schmidt Sándor, Schuller Alajos, Staub Móríczy és Wittmann Ferencz választmányi tagok; Ráth Arnold könyvtárnok, Lengyel István pénztárnok, Wartha Vincze első és Paszlavszky József másodtitkár.

Wartha Vincze első titkár előterjeszti a pénztár megvizsgálására kiküldött bizottság jelentését, a mely a társulati pénztárt f. é. május 21-ikén megvizsgálván, mindent rendben talált. — A választmány az előterjesztést örvendetes tudomásul veszi s a pénztárvizsgálóknak fáradságos munkájukért köszönetet szavaz.

A titkár előterjeszti az állattani szakosztály jelentését, hogy f. é. május 4-ikén elhunyt elnöke, Frivaldszky János helyett Entz Géza a alelnököt választotta elnökévé, az ezzel megüresedett alelnöki állásra pedig Chyzer Kornél-t választotta. Az állattani szakosztály tisztikara a következő: elnök Entz Géza; alelnökök Chyzer Kornél és Horváth Géza; jegyző Daday Jenő.

Mágócsy-Dietz Sándor választmányi tag előterjeszti a növényteni bizottság javaslatát az országos segélyből hirdetett 1000 (egy ezer) forintos pályázatra beérkezett ajánlatok ügyében. A bizottság javaslata így hangzik:

Tisztelt Választmány!

A letelt pályázati határidőig beérkezett pályamunkák, illetőleg ajánlatok száma igen csekély, mindössze három; a három közül a pályázati hirdetés feltételeinek a bizottság nagy sajnálatára egy sem felel meg teljesen, mert az önálló kutatásnak egyikben sincs nagy tere. Mivel azonban a bizottság nem

őhajtja a Társulat munkaköréből a kisebb jelentőségű munkálatokat sem elriasztani s mivel ezek is irodalmi szükségleteink pótlását teszik — a pályázók ajánlatait figyelmére méltatja.

Az ajánlkozások a beérkezés sorrendje szerint a következők:

1. Az I. számú ajánlat tevője ajánlkozik az ország nevezetesebb, különösen technikai tekintetben hasznos, mintegy 100 *fájának* *anatómiai kis kézi könyvét* megírni a gyakorlati czélokra való tekintettel. Munkájának alapját Hartig azonos tárgyú munkája képezné. Terjedelme 6—7 ív lenne. Az anyag beszerzésére 100 frtot s az egész munkáért 200 frt tiszteletdíjat kér. Munkálatát 1897 januáriusban nyujtaná be.

2. A II. számú ajánlat tevője ajánlkozik egy növényteni lexikon megírására, melyben a növényekről a magyar irodalomban előforduló ismereteket latin nevek szerinti betűrendben állítaná össze. Az egész mű körülbelül öt kötetből állana, melyek közül az első, az A betűt magában foglaló kötetet mellékelni is ajánlkozásához. Munkája nem eredeti vizsgálódás, de fáradságos munka eredménye s csaknem tisztán magyar művekből van összegyűjtve, s így ennél fogva hazánk jelen növényteni állapotának a legmegfelelőbb. A munka nagy része megvan, de teljes elkészítésére még egy év szükséges. Az egész díjat kéri, de megelégszik esetleg a díj felével.

3. A III. számú ajánlat tevője ajánlkozik »*Az amerikai szőlők művelése*« című munka megírására, mely gyakorlati alapon népszerűen tárgyalja az amerikai szőlők műveléséről szükséges összes tudnivalókat. Munkája körülbelül hat nyomtatott ívnyi terjedelmű lenne, 60—70 képpel; nagyjában készen van, úgy hogy 2—3 hónap alatt teljesen elkészülhet. Ajánlatában közli munkájának tartalomjegyzékét, melyből kitetszik, hogy munkája többé-kevésbé a Társulatunkban megjelent »Homoki szőlőművelés« című

munkának mintegy kiegészítő részét tenni. Ajánlatának elfogadása esetén 500 frtot kér.

E három ajánlat közül a »Növény-lexikon« egyáltalán nem felel meg a pályázat feltételeinek, jóllehet nagy fáradságot és szorgalmat tanúsító munka, s ezért a bizottság csak sajnálattal jelentheti, hogy a tisztelt Választmánynak nem ajánlhatja elfogadásra.

A magyarországi fák anatómiai kézi könyvére vonatkozó ajánlatot a beérkezett újabb felvilágosítások alapján, mely szerint az ajánlattevő a fák anatómiai viszonyait önálló munkát s vizsgálat alapján óhajta megírni, a bizottság elfogadásra ajánlja.

»Az amerikai szőlők művelése« című munka szigorúan véve szintén nem felel meg a pályázat feltételeinek, de mivel országos érdekű tárggyal foglalkozik és kidolgozása növényteni ismereteket is föltételez, továbbá mivel kiegészítő részét teszi a Társulatban már megjelent munkának s jelenlegi viszonyaink közt különben is aktuális, pártolásra érdemesnek tartja. Az esetben tehát, ha a beküldendő munka a bíráló követelményeinek meg fog felelni, a sajtó alá teljesen kész s eredeti helyesen készített képekkel kellően illusztrált munkáért az 500 frt megadását ajánlja; ez az összeg azonban az írói díjat is magában foglalja.

Megjegyzendő azonban, hogy, mivel a munka tervezetéből nem tűnik ki egészen világosan, hogy az amerikai fajokat és fajtákat mily terjedelemben fogja tárgyalni, a bizottság megkívánja a szerzőtől ezeknek kellő terjedelemben való feldolgozását és pedig olyképen, hogy ne csak szakember, de a nagy közönség is kellően tájékozódhassék s belőle kellő ismereteket szerezhessen.

Ezeket a tisztelt Választmány figyelmébe ajánlva, maradunk tisztelettel a növényteni bizottság megbízásából

Kelt Budapesten, 1895 május 18-ikán.

KLEIN GYULA,
elnök.

DR. MÁGÓCSY-DIETZ SÁNDOR,
jegyző.

A választmány beható eszmecsere után a bizottság jelentését magáévé tevén, megbizza:

I. A III. számú ajánlat tevőjét, A n g y a l D e z s ő budapesti kertészeti intézeti tanárt, »Az amerikai szőlők művelése« című munka megírásával, 500 frtot biztosítván számára pályadíj, írói tiszteletdíj és rajzok készítése fejében.

2. Az I. számú ajánlat tevőjét, R i c h t e r A l a d á r aradi gimn. tanárt, a technikai tekintetben hasznos, mintegy 100 fa anatómiai kis kézikönyvének megírásával, 200 frt tiszteletdíjat és a rendes írói díjat biztosítván számára.

3. A II. számú ajánlatot mellözi.

4. A fennmaradó 300 frtra vonatkozólag elhatározza, hogy Richter munkájának olyatén mellékletekkel való felszerelésére fordítassék, a minőket legújabban Nördlinger ad forgalomba.

Lengyel István pénztárnok előterjeszti a forgó tőké állását 1895 április hó végén. — Tudomásul vétetik.

Felhatalmazást kér 3000 frtnyi összegre ingó értékpapírnak alkalmas időben való beszerzésére. — Megadatik.

Előterjeszti a Magyar Földhitelintézet átiratát 13,400 frtnyi értékpapírnak mikénti kicserélése iránt s jelenti, hogy az elnökség a választmány jóváhagyásának reményében az ajánlatot elfogadta, a miből 16 frt 20 kr. tiszta haszon háramlott a Társulatra. — Jóváhagyó tudomásul vétetik.

Előterjeszti a Földhitel intézet átiratát 1136 frt 34 kr.-nyi kamat ügyében. — Tudomásul van.

Jelenti, hogy a Feszty-féle körképhez Társulatunkban 30 kr.-os mérsékelt jegyek kaphatók. — Tudomásul vétetik.

A titkár előterjeszti, hogy a Társulat kiadásában a következő munkák vannak készülőben s az észre kikerülnek a sajtó alól:

I. A Könyvkiadó-Vállalatban:

G r a b e r, Az állatok mechanikai műszerei, és R o i t i, A fizika elemei, két kötet. — E három kötettel a VIII. ciklus befejeződik.

II. Az országos segélyből:

J a b l o n o w s k i J ó z s e f, A szőlő betegségei; P r i m i c s, A Csetráshegység geológiája, és I l o s v a y L., A torjai bűdösbarlang. — Örvendetes tudomásul szolgál.

Lengyel István irodaigazgató mélyen elszomorodva jelenti, hogy az utolsó választmányi ülés óta 14 tag haláláról értesült.

Elhunyt: Koller Ferencz birtokos, Pá-hokon, 1869 óta rendes és 1873 óta örökítő tag; a rendes tagok sorából: Bodalai László gimn. igazgató, Mező-Túron; Cserny Márk polgármester Vingán; Funták József magánzó, Mohácson; Gottl Rezső főgimn. tanár, Besztercebányán; Horváth János tanító, Tkervárott; Mátyás Sándor tanár, Temesvárott; M. Csügedi Pap Gyula gyógyszerész,

Rittbergben; Pap János ügyvéd, Radnán; Scherfel V. Aurél gyógyszerész, Felkán; Schreiber Antal főkapitány, Ujvidéken; Vári Szabó Antal ny. törv. bíró, Hidegkúton; Id. Dr. Szénássy Sándor orvos, Budapest, és Szily Zsigmond osztálytanácsos, Budapest. — Szomorú tudomásul vétetik.

Kilépésüket jelentették 6-an. — Tudomásul van.

A jegyző felolvassa az utolsó választmányi ülés óta a könyvtárba érkezett ajándékokat. Szerzők ajándékai: Cserháti Sándor, Jelentés az orsz. m. k. növénytermelési állomás működéséről; Török Aurél, Ueber den Yézoer Ainoschädel; Erdélyi Károly, Wegweiser des Südungarischen Karpatenvereins. Továbbá Borbás Vincze ajándékai: Stefan Schulzer von Muggenburg, Das unangenehmste Erlebniss auf der Bahn meines wissenschaftlichen Forschens, és Atti del Museo Civico di storia naturale di Trieste. — Köszönettel vétetnek.

A jegyző felolvassa az új tagokul ajánlottakat: Bereczk Ödön gyógyszerész Déda, (ajánló: Molnár M.); Egly Ernő hercegi ispán Pusztavacs, (Szalay J.); Feldheim Béla sz. orvos Kolozsvár, (Pálffy M.); Gallov Károly bányamezőnök Anina, (Ribényi I.); Grimm Károly gyógyszerártulajdonos Mártonvásár, (Schmidt S.); Hellmuth Ignác r. k. plebános Nagy-Ág, (Prunner R.); Herzenberger Gyula okl. gazdász P.-Adelinsztán, (Lengyel I.); Hippmann Géza bányász-technikus Selmecz, (Buzáts L.); Kerpely Lajos m. k. vasgyári tiszt Z.-Brezó, (Stolcz Gy.); Dr. Kiss Tivadar körorvos Oroszvár, (Kaprinay I.); Dr. Konek Frigyes chemikus Budapest, (Ilosvay L. és Winkler L.); Kopasz József posta-távíró-tiszt Szeged, (Gáspár J.); Kucsirka Bazil tanító Ungvár, (Ember J.); Lator Gabriella Nagyszőlős, (Pilisiné Néher P.); Köödi Lázár Sándor m. k. honvéd-alezredes Békés-Gyula, (Adamovich V.); Litschauer Rudolf gyáros Buda, (Polgár Ö.); Dr. Majthényi Lajos körorvos Gacsály, (Kállay F.); Malenszky Károly bányabiztos Abrudbánya, (Hoffmann G.); Marek Károly műszaki számellenőr Zólyom-Brezó, (Stolcz Gy.); Matherny István tanító Neudorf, (Stenczel K.); Méhelyi Gyula körjegyző Sztarina, (Csöpey K.); Meyer Henrik vinczellérisk. igazgató Ménes, (Jablonski J.); Dr. Mojzer György orvos Keszthely, (Ferstl J.); Óberle János tanító Ungvár, (Ember J.); Rosenthal Lajos birtokos Pusztaviharom, (Milhoffer S.); Dr. Schneider János

klinikai gyakornok Budapest, (Aujeszky A.); Segesváry József kereskedő Nagy-Ág, (Prunner R.); Stein Arthur ujságíró Budapest, (Francé R.); Szilvássy László Pusztavacs, (Szalay J.); Tárnok Ferencz m. k. p. ü. számtiszt Segesvár, (Ujházy L.); Toczaer Ödön megyei aljegyző, Kolozsvár, (Krbek O.); Tomcskó István tanító Ungvár, (Ember J.); Török Károly árvaszéki ülnök Szombathely, (Bíró P.); Unterberger Ignác közs. állatorvos Hajdu-Dorog, (Király L.); Weinfeld Arthur m. e. hallgató Budapest, (Vértesi K.); Wikkert Károly közs. jegyző Tolna-Agárd, (Csánki G.); kik mind a 36-an megválasztatták. Velök a tagok száma 7755-re emelkedett, a kik közt 213 alapító tag és 162 hölgy van.

A chemia-ásványtani szakosztály 1895 márczius 27-ikén tartott ülésén

I. Ilosvay Lajos megismertette az A. Bach ajánlotta *kémszert hidrogénperoxidra*, mely arra van alapítva, hogy fölötte híg chrómsav ugyancsak nagyon híg anilint rendkívül sok idő múlva változtat perkinibolyává, ellenben ha hidrogénperoxid csak 1.400.000-ed hígításban van is jelen, a színváltozás már néhány perc múlva jelenkezik. Ez a kémszert 15-ször, 20-szor érzékenyebb, mint az eddig használt titanbioxidos, de ozon jelenlétében kevésbé biztos.

Kísérletei közben Ilosvay megállapította, hogy a dimethylanilin, szulfanilinsav, ortho- és paratoluidin, ethylendiamin, xyldin, naphtylamin megfelelő elővigyázattal szintén alkalmasak a hidrogénperoxid felismerésére és különösen a dimethylanilin — ha salétromsav nincs jelen — még ötmilliomod hígításban 2—5 perc múlva elárulja a hidrogénperoxid jelenlétét.

Mind az anilin, mind a többi aromás amido-származékok oxalsav jelenlétében hatnak leggyorsabban és legérzékenyebben.

2. Pfeifer Ignác »*A technikai viztisztítás*«-ról tartott előadást. A viztisztítás legczélszerűbb módja az előzetes lágyítás. A vizet a kazánban javítani nem ajánlotta, mert az összegyűlő sok iszap akadályozza a szára-raz gőz fejlődését, de még a szelepeket és a vezetékkeket is ellepi. Az előzetes tisztító eljárások közül legalkalmasabb a szódamész-szel való eljárás, mert a tisztított vízben ez szaporítja legkevésbé az oldható sók súlyát.

Ha a víz keménysége és magnéziumoxid tartalma ismeretes, az egy liter vízre szükséges szóda és méz súlyát milligrammokban

a következő képletek szerint számítjuk ki:

$$\text{szóda} = 10.6 \text{ ka.}$$

$$\text{mész} = 1.4 \text{ MgO} + 5.6 \text{ kv.}$$

midőn ka. az állandó, kv. a változó keménység francia fokokban. Ezen értékek meghatározására előadó egy czélszerű eljárást is megismertetett.

1895 április 30-ikán.

1. Buchböck Gusztáv ismertette Dr. Ruzitska Béla »*Elméleti chemia*« című munkáját. A munka kezdők számára hézagpótló, de nagy hibája, hogy nem elég gondnal van kidolgozva. Lényeges fogyatéksége egyebeken kívül az is, hogy írója a hazai szerzőkről nem vett tudomást.

2. Ilosvay Lajos bemutatott egy Orient Gyula tagtárstól beküldött kézszüléckéskét, melynek neve »Urotangens« s mely eléggé alkalmas arra, hogy benne két folyadékot élesen határolt érintési felülettel lehessen rétegezni.

3. Lengyel Béla előterjesztette Sajósy Béla dolgozatát, melyben szerző kimutatja, hogy néhány fémoxid és carbonat szénsavas vízben hidrogéncarbonat alakban oldódik.

Than Károly elnök megjegyzi, hogy hasonló irányú dolgozatot hasonló eredménnyel az ő vezetése alatt álló laboratórium-ban is végeztek.

4. Winkler Lajos ismertette dolgozatát a brómnak vízben való oldhatóságára vonatkozólag. Következtetése az, hogy a bróm a gázok elnyelési törvényének megfelelően oldódik vízben s azt véli, hogy azok a folyadékok, melyek nem minden viszonyban elegyednek egymással, elegyedések alkalmával a gázok elnyelési törvényeinek engedelmeskednek.

5. Ilosvay Lajos jelentést tesz egy dolgozatáról, melynek czélja volt kideríteni, hogy nagy hígításban salétromos sav és hidrogénperoxid miként hatnak egymásra. Megállapította, hogy egy milliomod hidrogénperoxidot közönyös oldatban 20, savanyúban 15 egyenértékű salétromos sav (NO₂) összelegyítés után azonnal redukál, ellenben egy milliomod salétromos savat 300 egyenértékű hidrogénperoxid is csak 15—20 perc múlva oxidál.

Az előadások részletei a *Magy. Chem. Folyóiratban* fognak megjelenni.

A növénytani szakosztály 1895 márczius 13-ikán tartott ülésén

1. Filarszky Nándor *As anthocyan festékről* és elmaradásának egy érdekes

esetéről szólva, általánosan foglalkozik az anthocyanal s különböző tulajdonságaival, képződésével s a növények életében való hatásával. Kiemeli fontosságát mint védőeszköznek s közreműködését a táplálkozáshoz szükséges hő szerzésében. Kérdésesnek jelzi szerepét a virágok és termések biológiájában. Ezek kapcsán az anthocyan elmaradásának ritkább esetét, a *Vaccinium Myrtillus* L. (fekete afonya) fehér bogójú fajváltozatát, a var. *leucocarpa* Dumortier-t mutatja be szárítva s formalinban konzerválva, melyet a M.-Tátra alján gyűjtött s mely hazánkban eddig csak Brassó vidékéről van feljegyezve.

Borbás Vincze megemlíti, hogy Ascherson és Magnus a bécsi Zool.-bot. Gesellschaft 1891. munkálataiban írt róla. A gyümölcsöknek ilyen albinisusa (elfehéredése) a kerti fajtákon gyakori, de itt-ott a szabadban is lelni, pl. tavai a Mecseken a piros bodzának (*Sambucus racemosa*) lelte ilyen eltérést.

2. Schilberszky Károly »*Újabb adatok a többszínűség ismeretéhez*« czímen ismerteti a kérdésre vonatkozó újabb irodalmat s megfigyeléseket.

3. Mágócsy-Dietz Sándor bemutatja Richter Aladár dolgozatát »*Botrychium Lunaria Sid. törpe alakjáról*«. A murányi mészki fensík egyik pontján a »Pod Stozski«-n és a sztraczenai völgy hegyi rétein 3—9 cm. magas, törpe Botrychiumokat talált. Behatott vizsgálat kideríté, hogy ezek törpén maradt, vagy talán fiatal *B. Lunaria quasi forma pumila* egyedek, jóllehet érett spórái kevésbé bibircsósak, bibircsei kisebbek és összeolvadók s a spórák maguk is kisebbek, mint a Botrychium Lunaria-é. Ezek mind sovány, magas, itt-ott subalpin talajon termettek s érett spóráikat mind kiszórták. Törpeségük oka tehát nem fiatalságuk, s így a helyszínén kellene az okot megkeresni. Annyi tény, hogy normális fejlettségű *B. lunaria*-t egész Gömörmegyében csak Dobsináról látott.

Ezután a jegyző felolvassa a szakosztály rendes tagjainak névsorát, mely a következő: Bedő Albert, Bernátsky Jenő, Borbás Vincze, Csapodi István, Czako Kálmán, Dégen Árpád, Fekete József, Fialovszky Lajos, Filarszky Nándor, Franzé Rezső, Grósz Lipót, Ilsemann Keresztély, Istvánfi Gyula, Jurányi Lajos, Klein Gyula, Kontur Béla, Mágócsy-Dietz Sándor, Pavlicsek Sándor, Perlaky Gábor, Plenczner Lajos, Richter Lajos, Roth Róbert, Schilberszky Károly,

Simonkai Lajos, Staub Móricz, Szerényi Hugó, Thaisz Lajos; rendkívüli tagok: Starcsевич Vladislav, Schlesinger Sámuel.

Hosszabb eszmecsere után elhatározza a szakosztály, hogy a névsor a titkársággal közlendő, továbbá hogy a Közlöny útján a tagok belépésre felszólítandók s végre, hogy a növénytanulással foglalkozó vidéki társulati tagoknak csak külön felszólalásra küldendő meghívó.

Az 1895 április 3-ikán tartott ülésén

1. Istvánffi Gyula »*A Balaton növényzetéről*« szólva, előadja, hogy az 1894. és 1895. től folyamán a Balaton jégét borító havat megvizsgálta és abban 28 moszatfajt talált, melyek más fajok, mint az arktikus vagy az alpin hóból ismertek. Ezekkel a hó flórája 98 fajra emlékedett.

2. »*Gombászati adatok*« czímen 50 hymenomyceta gombának maga festette képét mutatja be. Ezek nagyobbérszt az erdélyi megyékben és Budapest vidékén gyűjtettek, s az illető területekről az irodalomban nincsenek felemlítve; négy faj pedig egészen új hazánkra, ezek között eddig csak Német- és Franciaországból ismert Ascomyceta a *Laboulbenia Rougetii*, mely a fonáczaiban barlangban él. *Pristonychus cavicola* nevű futó bogáron tenyészik. Különböző új variétés is.

3. Simonkai Lajos »*Fagyérző és fagyálló fenyők*« czímen kiemeli, hogy a növénygeografiai szempontok elhanyagolása sok tévedésnek volt kútforrása. Igy Kochne is *Dendrológijában* a *Laricio-* és *Pinaster*-csoport közt csak azt a különbséget teszi, hogy előbbi rügyei szurkosak, utóbbié szuroknélküliek; de tavasszal lehull a szurok a *Laricio*-ról s így a különbség is eltűnik. Ezen az alapon állította a mult ülésen, hogy a *Pinaster* honunkban is előfordul. A *Pinaster* azonban mint fagyérző fenyő a mesotherm öv sajátja, s így a mikrotherm övnek — hová hazánk is tartozik — fagyos telét ki nem állja, tehát a mesotherm övhöz alkotott természetű a főjellemonása s ebben tér el többi fagyálló fenyőktől s így a *Laricio*-tól is.

Schilberszky Károly szerint a növénygeografiai övek növényzetének a hőmérséklet iránti viselkedését nem szabad általánosságban határozottsággal kimondani, mert sok növény aklimatizáló képességénél fogva más övbe is tenyészik, pl. az alcsuti kertben a cézdrusfák bekötés nélkül állják ki még keményebb teleinket is.

Borbás Vincze felszólal, hogy rá-

mutasson azon ellentétek forrására, melyek közte s előadó közt időközönként fölmerülnek. Az a legjobb faj, melynek szisztematikai elválasztó bélyege a geografiai különbségekkel is egybevág. Ő nem ismerhet el két növényt külön fajnak csak azért, mert másutt nő. Simonkainak elegendő valamelyes történetes határ, hogy organológiai bélyegek nélkül fajokat különböztessen meg. Felszólaló szerint is kutatni kell a geografiai okokat és különbségeket, de a botanikai bélyegeket fel ne áldozzuk, ha ezek a geografiai elterjedésnek — talán még látszólag megfelelők nem lennének.

Klein Gyula úgy vette észre Simonkai előadásában, hogy ő épen a botanikai bélyegeket tartja fontosaknak, de az organológiai bélyegek kiegészítőjének tekintti a geografiai bélyegeket és ez utóbbiak nélkül amazokat nem tartja elégségeseknek.

4. Mágócsy-Dietz Sándor »*A szőlő legújabb betegsége hazánkban*« czímen ismerteti a Ruszton megfigyelt »*gomnosc bacillaire*« betegséget, mely azonosnak látszik az olasz »*mal nero*«-val, a melyről azt állítják, hogy baktériumok okozzák.

Schilberszky Károly valószínűnek tartja, hogy csak valamely okból gyengélkedő tőkét támad meg a betegség, s hogy nem önálló bacteriosus betegség.

Az állattani szakosztály 1895 márczius 9-ikén tartott ülésén

1. Horváth Géza »*Aranyat termő szőlőszemek*« czímű értekezése folyamában előadja az aranyat termő szőlők meséjét. A mult századokban keletkezett és Európa szerte elterjedt tudományos mese volt, hogy Magyarországon a szőlők néha valóságos aranyat teremnek. Az arany állítólag hol vesszők vagy indák alakjában nő ki a szőlő talajából, hol pedig apró cseppek alakjában jelenik meg a szőlőszemekben. Az előadó ismertetvén az erre vonatkozó XV—XVIII. századbeli irodalmi adatokat, kifejti, hogy mi lehetett a régi mese tulajdonképeni alapja. A szőlőkben talált aranyvesszők okvetetlenül régi aranyleletek voltak. A szőlőszemekben mutatkozó aranycseppek pedig egy karimás poloskának (*Gonocerus acutangulus*) petéi, a melyeknek finom reczés felülete aranyfényben csillog. Ez a poloska hazánkban cserjéken és bokrokon mindenfelé tenyészik és petéit a levelekre vagy gyümölcsökre tojja le. Igy kerülnek néha szőlőszemekre is. Az előadó bemutat egy ilyen szőlőszemet, melyet néhány év előtt Rozsnyay Má-

tyás aradi gyógyszerésztől kapott és melyen aranyaranyzsemecske, illetőleg négy ilyen aranýfényben csillogó pete látható.

2. Ezzel kapcsolatosan Entz Géza ismerteti a botanikus kert Orchidea-házának medenczében látható »aranyos vizet«. A viz. aranyos csillogásának oka a *Chrysonomas ochracea* nevű Monadina-faj rengeteg tömegben való megjelenése, a mely festékanyagával adja az aranyszínt.

3. Aigner Lajos »Lepkészet megfigyelés«-einek ismertetése során az *Ino tenuicornis* és *Ino chlorus* fajok hernyóit mutatja be, melyeket ő fedezett föl; az utóbbiét röviden ismerteti s életmódját is vázolja. A *Lycæna folas* hernyójának bemutatásával alkalmat vesz biológiai megfigyeléseinek előterjesztésére, a melyek szerint a hernyó a *Colutea arborescens* magtokjában él a *Forficula auricularia* társaságában, mely utóbbi a hernyó ürülékét eszi. Az *Eupithecia alliaria* faj bemutatásánál különösen a gubó szerkezetére hívja fel a figyelmet, a mely szerinte páratlan a gubók között. Végül előadja az *Oxytrepia orbiculosa* lepkefaj történetét. E speciális magyar lepkeének első példánya 1815 táján Szegedről került; 32 évvel azután újabb példányt találtak a budapesti Városligetben; 1861-ben ráakadtak a Kamaraerdőben, a hol, valamint a Sashegyen s általában Budapest környékén több mint másfél évtizeden át elég gyakran fordult elő. Nemsokára ezután ritkává lón, míg a legutóbbi években ismét nagyobb számban fogták. Sok évig csak a hímét ismerték, míg végre A n k e r L a j o s fölfedezte a nőtényt is. Az első párt copulatióban L a n g e r t h J ó z s e f találta, a ki a hernyó nevelésével is kísérletet tett, a mely azonban nem vezetett eredményhez. L a n g e r t h hátrahagyott iratai nyomán ismerteti előadó a lepke petéit s a zsonge hernyó leírását.

4. Szépligeti Győző bemutatja »A magyarországi *Gasteruption* fajokat«. E génusz az Evaniák családjának egyik tagja és fajokban igen gazdag, 1890. évi adatok szerint a Földön 102 faj él, melyek közül 32 palaearcticus; ez utóbbiak száma azonban ma már 50-re emelkedett. Hazánkból Schletterer tíz fajt említett, a melyeken kívül az előadó még három új más fajt is talált.

5. Méhely Lajos »A Fenichel-től gyűjtött új-guineai csúszó-mászók« című dolgozatát, az állatfajok bemutatása kapcsán, Entz Géza ismertette. A tíz csúszó-má-

szófaj valamennyie Jáva szigetén is tenyészik és egyik sem mérges.

Az 1895 április 6-ikán tartott ülésén

1. Herman Ottó »Nécsey István festett pillangói«-nak bemutatását megelőzőleg fejtegeti, hogy mily fontos a természettudományokban a rajz s egyúttal reá mutat, hogy ez ideig e téren jóformán a külföldre voltunk utalva. Előadó a Nécsey István szemléyében látja azt a művészt, a ki a külföld gyámsága alól fölmenteni van hivatva. Jellemzi festményeit s művészi és valóságos értékeket, majd bemutatja a festményeket s a megfelelő lepkéket.

2. Rácz István »Helminthológiai közlemények« című előadását a *Dipylidium* galandféreg-génusz jellemeinek ismertetésével kezdi meg s ennek kapcsán fölemlíti, hogy egy ideig e génusból két fajt: a *Taenia cucumerinát* és *ellyphicát*-t ismerték, de ezeket később Leuckart *Dipylidium caninum* néven egyesítette. Újabb időben Sonzigno *Dipylidium echinorhynchoides*, Diamare pedig *Dipylidium Pasqualei* néven egy-egy új fajt írt le. Előadó három év előtt egy macskában oly *Dipylidium*-ot talált, a mely az eddig leirtakból több fontos jellemvonásban eltér s ezt mint új fajt *Dipylidium Chyzeri* néven vezeti be a tudományba. A kifejlett állat 12—20 cm. hosszú; rostelluma 112 μ , kúpforma, horgai, ellenes ferde sorokban állanak, az embriók horgai háromféle állásúak. Részletesen ismerteti az összes anatómiai viszonyokat, főleg az ivarszervek szerkezetét és elhelyezését s ezzel kapcsolatban bemutatja az állatot s a felvilágosító rajzokat. E faj legközelebb áll a *Dipylidium Pasqualei*-hez, a kettő közötti eltérések azonban mégis oly szembeszökőek, hogy egymástól könnyen megkülönböztethetők.

Ezzel kapcsolatosan megemlékezik előadó azokról az etetési kísérletekről, a melyeket a különböző búvárok a cysticercusokkal tettek s felemlíti, hogy ő a kutyában a cysticercus cellulose-ból etetés útján kifejlesztett *Taenia solium*-ot talált s így etetési kísérletei eredményre vezettek.

3. Kohaut Rezso »A magyarországi volha-félék«-ről értekezik. Hazánkban ezen állatkákkal még eddig senki sem foglalkozott és felőlük az irodalomban sem találunk adatokat. Régente az összes fajokat a *Pulex*-génuszba egyesítették, újabban azonban Taschenberg háromba különítette, nevezetesen a *Pulex*, *Hystriopsylla* és *Typhlopsylla* génuszba. E három génusz közül

hazánkból ez ideig csupán kettőnek, a *Pulex*-nek és *Typhlopsylla*-nak ismeretesek a képviselői s ezek a következők: *Pulex irritans* L. emberen, olykor kutyán és macskán; *P. globiceps* Tasch. rókán, borzón; *P. fasciatus* Bos d'Ant. Myoxus dryason; *P. avium* Tasch. tyúkokon, éneklő madarakon; *P. sciurorum* Bouché mókuson; *P. serraticeps*

Gerv. kutyán, macskán, rókán; *P. erinacei* Bouché Erinaceus europaeuson és Erin. aurituson; *Typhlopsylla octactenus* Kol. denevéreken; *T. pentactenus* Kol. denevéreken; *T. Musculi* Dugés házi egeren; *T. assimilis* Tasch. vakondokon és mezei egeren; *T. gracilis* Tasch. vakondokon. Előadásja folyamán mind e fajokat bemutatta.

LEVÉLSZEKRÉNY.

TUDÓSÍTÁSOK.

(12.) *A szerbtövis hazájáról.* Nemrégiben Anistis János keresett fel levelével, ki Asuncionban a városi kémiai és bakteriológiai laboratóriumnak főnöke és a Colegio nacional-on a chemia és természetrajz tanára, és többrendbeli érdekes dolgot közölt Paraguay természeti viszonyait illetőleg Anistis hazánkfia, zalai születésű, a budapesti egyetem neveltje s most új hazájában is igen érdeklődik a botanika iránt s ezen a révén lépett érintkezésbe velem. Így tett azután levelében egy érdekes megjegyzést a szerbtövisre nézve, melyet itt szó szerint közlök: »egy megjegyzés Dr. Borbás V. úr munkájához »A szerbtövis eredete«. Itt Paraguay köztársaságban, véleményem szerint, *Xanthium nem indigena*, mert először vadonban (a köztársaság nagy részét bejártam) nem található, másodsor csakis házak vagy elhagyott kultivált helyeken fordul elő, harmadszor, ámbár a legelterjedtebb nép-orvosság, belföldi (*guarani*) neve *nincs*, hanem spanyolul hívják »*Cepa. caballo*«-nak = lófarka vége«. DR. ISTVÁNFFI GYULA.

(13.) *Új természetrajzi egyesület Párizsban.* A párizsi természetrajzi múzeumban

(Museum d'histoire naturelle) egy új intézményt létesítettek. A professzorok és adjunktusok Milne Edwards elnöklete alatt összegyülekeztek és megállapodtak arra nézve, hogy időnként gyűléseket fognak tartani és szakfolyóiratot (Bulletin) adnak ki. A gyűlések célja a számos départment egyöntetű együttműködését előmozdítani és minél sűrűbbé tenni az érintkezést azok között a szakspecialisták között, a kik osztályaikban, départmentjeikben a tudomány előmozdításán fáradoznak. Továbbá arra törekednek, hogy a viszony a múzeum levelezői, gyűjtői, utazói és tisztviselői között minél szorosabbá váljék. A gyűléseken számba fogják venni az egyes départmentekben végzett munkákat, minél fogva a gyűjtők majd megbecsülhetik gyűjtéseik értékét, mert hamar kapnak majd tájékoztatást arról, hogy mily hasznot nyújtottak s másrészt, melyek a tudomány ama szükségletei, a melyeket ők pótolhatnak. Azonkívül a múzeum információkat fog adni a helyekről és körülményekről, melyek között a gyűjtéseket végezzék.

KANITZ ARISTIDES.

KÉRDÉSEK.

(63.) Népiskoláinkban (s más iskoláinkban is) használatban levő számtani könyveinkben a métermértékek jelzésénél egy *q* betűvel találkozunk, a mely a quintal szónak a rövidítése, és a melynek magyarázására csak annyi áll itt-ott, hogy a régi francia kereskedelmi mázsát, alias a mi métermázszánkat jelző szó, illetőleg betű.

De nekünk tanítóféle embereknek nem lehet annyival megelégednünk, meg kell — a lehetőségig — minden fogalmat magyarázni, s meg kellene e szónak is eredeti értelmét tudnunk; azaz, hogy a quintal szónak,

mi a tulajdonképi leszármaztatása. Hogy valami ötös jelentése van, annyit gondolunk; de hogy miféle egységnek része értelmében jött ez az elnevezés tizedes rendszerünkbe, erről óhajtanék felvilágosítást.

Sz. L.

(64.) A beküldött földszínű bogarak a szőlőrügyeken pusztítanak párosával is, s megsemmisítik a rügyet úgy, mint az »iloncza« szokta. A fekete bogarak pedig a szilvafák kérge alól hullanak ki nagy számmal, ha az ember a fát ütogeti. Mit és mi módon pusztítanak, még nem tudom. Kérek milétők

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.